

Ляшенко Тетяна Михайлівна

Компенсаційні механізми соціально-економічної політики як запобігання кризи розподілу

УДК 32.342.5

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-5.7>

Ляшенко Тетяна Михайлівна
доктор політичних наук,
провідний науковий співробітник
відділу теоретичних та прикладних
проблем політології
Інституту політичних
та етнопольових досліджень імені
І. Ф. Кураса Національної
академії наук України
вул. Генерала Алмазова, 8,
Київ, Україна

Криза розподілу означає нездатність еліти при владі забезпечити прийнятний для суспільства рівень зростання матеріального добробуту і його розподіл, який би дав змогу уникнути надмірної соціальної диференціації. Криза розподілу може призвести до краху багатьох суспільних підсистем. Тому дослідження та аналіз цієї проблеми дасть змогу реформувати системи, які знаходяться в стані перманентних змін, найбільш успішним чином, із можливістю ефективно долати соціально-економічні та політичні конфлікти.

Метою статті є виявлення причин та сутності кризи розподілу в сучасній Україні, аналіз негативного впливу кризи розподілу на політичну стабільність у суспільстві. З метою вивчення питань розподілу використовувалися структурний та систематичний аналізи. Враховуючи те, що є прямий зв'язок між проблемами розподілу та структурою розподілу, необхідно було проаналізувати структуру розподілу та систему розподілу, щоб виявити проблеми та запропонувати рішення. Також у роботі застосовані порівняльні та емпіричні дослідження та історичний аналіз.

З'ясовано, що проблеми розподілу можуть призвести до кризи розподілу; усі типи криз тією або іншою мірою сприяють виникненню кризи розподілу; запобігти кризі розподілу можна не лише економічними засобами, включаючи врегулювання економічного законодавства, але й створенням дієвих демократичних інститутів та застосуванням верховенства права.

Якщо існують серйозні нерівності, несправедливість або дисбаланс у розподілі державних фінансів, особистих доходів, багатства та ресурсів, на макрорівні можуть початися економічні коливання, що призведе до певного типу кризи розподілу – наприклад, податкової кризи, фінансової кризи та боргової кризи. Жоден тип проблем розподілу не може бути вирішений без державної координації, яка значною мірою залежить від політики та закону, зокрема економічної політики та економічного права.

Отже, законотворчість у галузі соціального розвитку має приділяти гідну увагу питанню розподілу, сприяти економічному та соціальному розвитку, а також верховенству права шляхом подальших досліджень у галузі економічного права та інших галузях. Щоб вирішити системну кризу, найперше необхідно запобігти кризі розподілу.

Ключові слова: криза розподілу, Україна, держава, соціальний договір, розподіл, соціально-трудові відносини.

Вступ. Теоретики політичного розвитку вважають, що політичні суспільства на стадіях розвитку зазнають низки п'ятикратних криз (ідентичності, легітимності, участі та впливу, розподілу). Ці кризи детально були описані сучасними американськими дослідниками Дж. Коулманом, Л. Пайєм, Л. Біндером у книзі «Crises and Sequences in Political Development» («Кризи і послідовності в політичному розвитку») у 1971 році.

Країни, які знаходяться в стані модернізації або трансформації, особливо країни третього світу, зазнають кризи, включаючи кризу розподілу, яка за відсутності повноважень у подоланні цих криз може призвести до глобальних проблем. Важливо дослідити роль саме цієї кризи в процесі політичного розвитку, адже вона є однією з найсуттєвіших криз, через які проходить весь процес політичного розвитку.

Криза розподілу означає нездатність панівної еліти забезпечити прийнятний для суспільства зростання матеріального добробуту і його розподіл, що дають змогу уникнути надмірної соціальної диференціації і гарантують доступність основних матеріальних благ всім верствам населення.

Мета та завдання. Метою статті є виявлення причин та сутності кризи розподілу в сучасній

Україні, аналіз негативного впливу кризи розподілу на політичну стабільність у суспільстві.

Методи дослідження. Для вивчення питань розподілу використовувалися структурний та систематичний аналіз. Враховуючи те, що існує прямий зв'язок між проблемами розподілу та структурою розподілу, необхідно було проаналізувати структуру розподілу та систему розподілу, щоб виявити проблеми та запропонувати рішення. Також у роботі застосовані порівняльні та емпіричні дослідження та історичний аналіз.

Результати. Криза розподілу має конкретні риси в різних країнах через соціальні, політичні, історичні та культурні особливості. *Особливістю кризи розподілу в Україні є те, що її початок був покладений ще економічною кризою СРСР 80-х років ХХ ст. А. Аклаєв причини кризи розподілу, яка виникла після розвалу СРСР, і її важливість пояснює наслідком нерівного перерозподілу багатства СРСР, що спричинила подальші етнічні конфлікти [13, с. 1–80].*

Гострої фази криза розподілу набула після отримання Україною незалежності. Т. Пояркова дає таку характеристику цього періоду української історії: 1) створення надмірної кількості демократичних інституцій (зокрема, партій); 2) невідпо-

відність економічних зрушень політичним трансформаціям (приналежність їх до різного часу в сучасний політичний період та період дикого розподільчого капіталізму в економічній сфері); 3) розформатування внутрішнього простору СРСР на частини – з наналежністю до різних типів цивілізацій [9, с. 223]. Саме тоді відбувся розподіл на приватних підприємців і найманих робітників, з'явилися нові соціальні прошарки: власники бізнесу, як великого, так і середнього та малого, банкіри, фермери, безробітні, трудові мігранти тощо. Змінився загалом ринок праці та зв'язки між його учасниками. «Таким чином, перерозподіл державної власності засвідчив функціональне звуження сутності держави – з інституту узгодження суспільних інтересів до засобу забезпечення виживання правлячого прошарку (через державну підтримку у вигляді пільг, компенсацій, преференцій на економічному рівні та забезпечення захисту від зовнішньоекономічної конкуренції)» [9, с. 269].

Глибока економічна та політична кризи вимагали проведення системних реформ, проте їхня половинчастість та недосконалість викликали лише роздратування та розчарування в населення. Далеко не завжди влада в перехідний період здатна забезпечити населенню стійке зростання матеріального добробуту, причому у прийнятних для людей формах стимулювання і розподілу. Тому перехідні уряди часто стикаються з протестом населення, викликаним зміною стандартів і способів споживання. У результаті владі доводиться стикатися з позиціями таких категорій населення, які:

1) позитивно ставляться до колишніх принципів соціального договору з державою (стабільність, гарантована праця та заробітна плата), але вважають привабливими для себе також нові стандарти споживання;

2) позитивно оцінюють колишні принципи розподілу і негативно ставляться до нових;

3) негативно ставляться до колишніх соціально-економічних норм і позитивно сприймають нові принципи розподілу матеріальних і культурних благ.

Носії різних соціальних моделей орієнтовані на різні типи взаємовідносин із державою. Перші виступають за централізовані шляхи розподілу благ, соціальну допомогу з боку держави, різноманітні види пільг та дотацій. Така позиція, по суті, позбавляє сенсу структурні економічні перетворення і сприяє збереженню розриву між працею і грошовим еквівалентом. Прихильники другого погляду, відчуваючи симпатії до централізованого розподілу благ, активно виступають проти ринкових стратегій, заважаючи укоріненню нових принципів. Представники третьої групи можуть виступати за розподіл матеріальних і духовних благ залежно від інтенсивності індивідуальної праці як основи отримання необхідних матеріальних благ.

Орієнтуючись на якусь одну з груп, уряд може потрапити в пастку: або обмежитись частковими змінами в соціальній та економічній сфері, або зосередившись лише на ефективності економічних заходів, ризикує викликати масове поширення бідності, залишити «за бортом» вразливі прошарки населення (пенсіонерів, студентів). «Прихильники швидких, рішучих змін нерідко переоцінюють роль правлячих еліт, точніше, їх здатність повернути «кран матеріального забезпечення» в будь-яку сторону» [14].

Уряду, таким чином, необхідно виробити стратегію, яка, з одного боку, була б зорієнтована на структурні зміни в економіці, на перетворення принципів розподілу матеріальних і культурних благ, а з іншого – враховувала б реальні можливості держави і населення перейти до нових форм соціальних взаємин. Необхідними елементами такої стратегії, як показує світовий досвід, мають стати:

- ефективна система оподаткування, здатна заохочувати вітчизняного виробника;

- формування широкодоступних закладів для перекваліфікації працівників;

- створення різноманітних компенсаційних механізмів (наприклад, адресна соціальна допомога), що забезпечують не тільки скорочення розриву в доходах, а й сприяють збереженню соціального статусу для певних категорій населення;

- всляке заохочення дрібного і середнього бізнесу.

Початковий етап становлення ринкових відносин призводить до зростання нерівності в доходах, масового поширення бідності: «первинний розподіл робить більший акцент на ефективності, а менше на справедливості, що ускладнює вирішення таких проблем, як збільшення розриву в доходах» [24]. У суспільстві зростає відчуття соціальної несправедливості, здатне привести до масових протестів і виступів. У цей період особливий ризик для стабільності мають популістичні гасла влади щодо гарантії рівності та справедливості. Природно, що в період реформ та кардинальних змін подібні декларації такими і залишаються, викликаючи натомість невдоволення населення, розчарування в ідеалах демократії. Колишній головний економіст Міжнародного валютного фонду та президент Резервного банку Індії Раджан доводить, що нерівність є вирішальним фактором у блокуванні реформ, які надалі можуть поставити більшу частину суспільства в скрутне становище [17]. А В. Горбатенко до основних проявів кризи розподілу зараховує поляризацію населення внаслідок нерівномірності розподілу матеріальних благ і виникнення соціокультурного розколу суспільства [3]. Таким чином, криза розподілу безпосередньо впливає на політичну стабільність у країні. Основним способом для вирішення цієї кризи

є структурні зміни в економіці: Зокрема, економічні інститути мають вирішальний вплив на інвестиції у фізичний та людський капітал, технології та промислове виробництво. Також економічні інститути важливі для розподілу ресурсів.

Криза розподілу характеризує стан державного управління. У найширшому сенсі всі проблеми управління можна розглядати як проблеми розподілу, які можуть досягати кризових розмірів, а можуть і не досягати їх. З огляду на це управління фактично стає набагато важливішим, ніж будь-коли. Особливо в державах із сильним олігархічним складником: «...набір і характер механізмів, які практично використовуються в державному управлінні, зумовлюються політичним режимом держави, в якому втілюються засоби та методи здійснення політичної влади, визначаються необхідні та можливі управлінські дії» [7, с. 8].

Основні проблеми системи розподілу беруть свій початок у природі політичної системи. В Україні важливим виміром політичної системи є особливості парламентсько-президентського режиму, згідно з яким у Президента України сильніші конституційні повноваження, ніж у будь-якого іншого президента у країнах із такою самою формою правління. Хоча офіційно Президент України не належить до виконавчої гілки влади, він відповідає за паралельну виконавчу систему, а право вето дозволяє президенту брати активну участь у законодавчому процесі. Тобто форма правління України – напівпрезидентська республіка з високим індексом президентської влади. Такий режим із тенденцією до ручного керування може призвести до деформації демократії та порушення конституційного правління. Д. Чемшит зазначає: «Найбільш потужним кризогенним чинником в політичній системі є система розподілу влади» [12, с. 15].

Україна залишається в розділі «перехідних чи гібридних режимів». Порівняно високий індекс демократії пояснюється належно проведеними виборами у 2019 році і мирним переходом влади. У рейтингу «Економічна свобода у світі – 2020» Україна піднялася на сім позицій зі 138 на 131 місце, але все ще залишається в найбільш економічно невилній групі, де є єдиною європейською країною.

Часті структурні коливання в економіці України в очах світового співтовариства формують негативний імідж української влади, впливаючи на довіру та відносини з країнами-партнерами, та при-

зводять до посилення соціальної напруженості в самій країні. Причиною невдалих економічних реформ є відсутність досвіду керівників органів управління, компетенції державного управління та державного будівництва. Саме тому зберігається неповнота політичних реформ і, як наслідок, невизначеність інвесторів у майбутньому власних інвестицій. Оскільки політичні та економічні реформи є одночасними в посткомуністичних країнах, бізнес-структури часто функціонують не як автономні центри влади, а як агенти політичного впливу, пов'язані з політиками та залежні від їхнього захисту. Це призводить до встановлення довгострокових відносин між бізнесом та політиками (як правило, тими, хто був при владі на момент початку реформ).

Напрямок соціально-економічної політики, яка нині здійснюється в Україні, не сприяє суспільній консолідації та солідарності. Критерієм розподілу добробуту є ідеологічні уподобання та лояльність до влади. Здійснення соціально-економічної політики, особливо під час глобальної кризи, вимагає пояснення походження та розподілу соціальних і матеріальних благ. Відсутність виправданого та соціально й політично узгодженого плану виходу з кризи сприяє створенню та закріпленню небезпечної тенденції недовіри до влади, підвищення рівня напруги. Натомість солідарність має особливе значення для соціальної політики як у плані створення багатства, так і в плані його розподілу, який має бути відкритим, зрозумілим та збалансованим у солідарному суспільстві.

Автори монографії «Політичні конфлікти та кризи: мобілізаційні чинники громадянської активності» вказують, що причиною кризових явищ в Україні «є відсутність демократичної традиції в управлінні державою, несформованість політичного класу та громадянського суспільства і системи комунікацій між ними» [8, с. 28]. Загалом погоджуючись з авторами, хочемо додати, що послабленню кризових явищ не сприяє також наявність стійкої олігархічної системи в Україні, схильність громадян до патерналізму та наявна підтримка популістських гасел політиків. Їхні запевнення, пов'язані з перерозподілом матеріальних ресурсів в умовах кризи, збільшення видатків соціального призначення або лише обіцянки зробити це виступають суттєвим чинником електорального вибору українців. Здається, що з позиції демократії, політики через бажання отримати голоси серед неможливого електорату змушені шукати підтримку в них

Індикатори державного управління України у 2020 році

	Індекс якості законодавства [21]	Індекс сприйняття корупції [19]	Індекс демократії [20]	Індекс верховенства закону [22]	Рівень економічної свободи [15]
Україна	2,5	33	5,81	0,51	131

через справедливу політику розподілу. Насправді це твердження не відповідає дійсності, адже, з одного боку, політикам легше використовувати популістську риторичку, аніж вдаватись до реальних кроків на шляху соціально-економічного реформування. А з іншого – виборцям більше хочеться чути заспокійливі, хоча й маловірогідні, обіцянки, а не тверезу оцінку складної ситуації і пропозиції щодо конкретних, але поступових заходів.

Залишки радянської ментальності, на жаль, донині зберігаються у свідомості громадян, що проявляється, насамперед, у політичному та соціальному патерналізмі. Проявом патерналізму є позитивне ставлення до розподільчої функції держави, коли близько третини населення демонструє прихильність до ідеї матеріального зрівняння та збільшення соціальної допомоги, а також невимогливе ставлення до забезпечення соціальних стандартів.

У 2021 році 47% опитаних вважають, що люди самі мають нести більшу відповідальність за те, щоб себе забезпечити, але 51% сказали, що держава має нести більшу відповідальність за те, щоб усі громадяни були забезпечені матеріально та житлом. 23,5% респондентів вважають, що допомога держави у підвищенні рівня життя громадян полягає в субсидіях, пільгах, соціальних виплатах малозабезпеченим громадянам [6]. Крім того, за даними 2018 року, 70% українців готові поступитися частиною власних свобод заради підвищення порядку в країні [2]. Отже, більшість опитаних все ще покладають на державу відповідальність за власне благополуччя, що є пережитком радянських часів, коли громадяни були беззвучними утриманцями авторитарної соціальної держави.

Найсуттєвішою причиною сучасної кризи розподілу в Україні є існування бюрократично-кланових відносин, сутністю яких захист не державних, а власних фінансових інтересів. Неформальні інституції, що спотворюють політичну систему України, – це механізм політичних призначень, що утворюють ланцюг бюрократів і керівників дер-

жавних підприємств, які працюють у міцній зв'язці задля перерозподілу державних коштів та політичного впливу. Олігархи фактично мають низку відкритих і очевидних механізмів у державі, які вони застосовують для задоволення своїх інтересів. Багатство України зосереджене в кількох руках. На виборчі кампанії іноді витрачаються сотні мільйонів доларів. ЗМІ, що належать олігархам, додатково сприяють посиленню впливу найбагатших на українську демократію. Вони визначають популярність політиків і навіть відбирають їх, особливо кандидатів, які покладаються на «політичні технології» – витончену галузь маніпуляцій, яку фінансують олігархи. «...Набір і характер механізмів, які практично використовуються в державному управлінні, зумовлюються політичним режимом держави, в якому втілюються засоби та методи здійснення політичної влади, визначаються необхідні та можливі управлінські дії» [7, с. 8]. Можна сказати, що олігархія – це, насамперед, система управління державою.

Нині 10% найбагатших людей в Україні володіють часткою багатства, що дорівнює 47%, що понад удвічі перевищує квоту найбідніших 50% [23].

Олігархічні групи, що виникли внаслідок патологічного симбіозу влади та великого бізнесу, залишаються однією з найбільших перешкод для модернізації української держави. Впроваджені до цього часу періодичні і незавершені реформи не призвели до підриву позицій олігархів. Олігархічні групи і нині залишаються добре організованими групами, зі власними засобами масової інформації та значними фінансовими ресурсами, впливовими союзниками політиків. Отже, вони є дієвим і постійним неформальним політичним інститутом. «За умов олігархії не лише ресурси розподіляються нерівномірно, але й розуміння політичних цінностей олігархічною верхівкою та рештою громадянства є мінімально подібним, збігаючись лише малою мірою» [4, с. 63].

Серед багатьох схем накопичення великого капіталу в Україні, зокрема, є дешевизна робо-

Показники бідності та нерівності в Україні [18]

Роки	Коефіцієнт Джині	Частка в сукупному доході 10% найбагатших (%)	Частка в сукупному доході 10% найбідніших (%)	Коефіцієнт чисельності бідності – 5,5 доларів на день, виходячи з паритету купівельної спроможності %	Коефіцієнт чисельності бідності – 3,2 дол. США на день, виходячи з паритету купівельної спроможності %
2020	26,68				
2019	26,6 [16]	22,30	4,10	2,5	0,2
2018	26,30	22,00	4,20	3,4	0,4
2017	25,50	21,70	4,10	4,6	0,3
2016		21,20	4,30	5,6	0,4
2015		21,60	4,20	6,3	0,5
2014		20,60	4,50	2,5	0,1

чої сили та не досить активна позиція робітничого класу та профспілок. Врегулювати ситуацію неможливо без докорінного реформування соціально-трудова відносин, що означало б впровадження моделей із використанням досвіду західних країн, які здебільшого передбачають участь найманих працівників у володінні капіталом підприємств. Наскільки це реалістично для сучасної України – питання, на жаль, риторичне. Однак немає сумнівів, що гарантований розвиток української держави навряд чи можливий без формування нового соціального договору на принципах демократичної соціальної держави замість олігархічного «соціального договору». Відсутність суспільного запиту на таку політику консенсусу «нового соціального договору» спричиняє «посилення контролю великого бізнесу над ключовими ресурсами суспільства і держави». Цей базисний фактор своєю чергою призводить до виникнення політичних криз. «Функціональна і стабільна демократія ніколи не зростає на соціальному розколі – вона потребує більш-менш рівного і справедливого розподілу ресурсів. Саме тому в олігархічній пропаганді та риторичі олігархічних політиканів наголос робиться або на «сліпій» вірі в демократію («демократія як різновид релігії»), або на її нормативно-інституційно-процедурних аспектах («демократія – це процедура і не більше»), в той час як ресурсорозподільча проблематика свідомо ігнорується. Отже, «віруйте в демократію і регулярно ходіть на вибори, а розподіл ресурсів залишіть тим, хто самовизначився як «еліта» [4, с. 63].

В Україні спостерігається негативна тенденція, пов'язана з прямими іноземними інвестиціями. У першому кварталі 2019 року був зафіксований приплив інвестицій на рівні 943 млн доларів, а в першому кварталі 2020 року – відтік на суму майже 1,6 млрд. У Національному банку України відтік пов'язують із вилученням реінвестованих доходів підприємств і компаній реального сектора економіки [10].

Прихід іноземних інвесторів не відбудеться автоматично одразу після проголошеної деолігархізації. Це відбудеться лише, якщо вона буде чесною та прозорою, а не спрямованою на опонентів влади. «За попередніми оцінками, рівень тіньової економіки у 2020 році становив 30% від обсягу офіційного ВВП, що на 3% більше порівняно з показником 2019 року» [11], – йдеться на сайті міністерства економіки України. Високий рівень тіньової економіки означає, що податкова система розмита, а регулювання стає повністю «ручним» і здійснюється на розсуд посадових осіб, а не згідно з законодавством.

Як результат, фрагментарні реформи нині не призвели ні до демократизації політичного режиму, ні до зменшення олігархічного впливу.

Сфера розподілу ресурсів в українському суспільстві характеризується недостатньою ефективністю, що вказує на існування певних економічних проблем у країні. Водночас в українському суспільстві продовжує існувати соціальна поляризація, що виражається у формуванні значної нерівності населення за доходами. Середній клас в Україні є вузьким, його доля становить близько 12–15% населення» [12, с. 10–11]. Для розвитку потужного середнього класу в Україні необхідно, передусім, вирівняти розподіл доходів, а не лише розділити їх між усіма членами суспільства. Через диференціацію доходів та рівня життя населення виникає соціально-економічна проблема – бідність. При цьому під бідністю треба розуміти такий економічний стан людей, за якого вони не мають мінімуму матеріальних ресурсів для задоволення своїх фізіологічних і соціальних потреб [5, с. 15].

Криза розподілу в Україні має особливий характер: проблеми розподілу матеріальних благ та ресурсів, характерних для періоду модернізації, ускладнюються додатковими факторами: наявністю тимчасово окупованих територій, необхідністю підтримувати в бойовій готовності армію, недоліками парламентсько-президентської форми правління, тіньовою економікою та масштабною ідеологічною війною.

Дуже слушним є висновок Р. Арона, який він зробив у своїй праці «Демократія та тоталітаризм», про те, що причини криз конституційно-плюралістичних режимів пов'язані або з надмірною олігархічністю, або з надмірною демагогічністю. У першому випадку руйнація настає, коли панівна меншість використовує державні інститути у своїх цілях, перешкоджаючи громадянському правлінню, а формальна повага до свобод особистості перероджується на знаряддя збереження віджилих привілеїв. У другому випадку криза спричиняється тим, що: 1) олігархія стає непомітною; 2) певні групи виявляють безкомпромісність у здійсненні своїх вимог; 3) для збереження спільних інтересів не залишається реальної влади; 4) розбрати між 43 групами правлячої меншості досягають високого ступеня напруженості [1, с. 64].

Висновки. Дослідивши теорію та практичні прояви кризи розподілу, можна зробити такі висновки: проблеми розподілу можуть призвести до кризи розподілу; усі типи криз тією або іншою мірою сприяють виникненню кризи розподілу; запобігти кризі розподілу можна не лише економічними засобами, включаючи врегулювання економічного законодавства, але й створенням дієвих демократичних інститутів та панування верховенства права.

Якщо існують серйозні нерівності, несправедливість або дисбаланс у розподілі державних фінансів, особистих доходів, багатства та ресурсів, на макрорівні можуть початися економічні коливання, що призведе до певного типу кризи

розподілу – наприклад, податкової кризи, фінансової кризи та боргової кризи.

Жоден тип проблем розподілу не може бути вирішений без державної координації, яка значною мірою залежить від політики та закону, зокрема, економічної політики та економічного права. Насправді, економічна політика та економічне законодавство є необхідними для коригування структури розподілу, яка має бути ефективною.

Отже, законотворчість у галузі соціального розвитку має приділяти достатню увагу питанню розподілу, сприяти економічному та соціальному розвитку, а також верховенству права шляхом подальших досліджень у галузі економічного права. Для вирішення системної кризи найперше необхідно запобігти кризі розподілу. Потрібна нова соціально-економічна та політична парадигма, орієнтована на повну зайнятість, зростання заробітної плати зі збільшенням продуктивності та скороченням робочого часу. Наприклад, надмірне оподаткування всіх соціальних груп перешкоджає інвестиціям та знижує продуктивність. У рамках програм зайнятості важливо уникати «соціалізації витрат», тобто, з одного боку, запобігати тому, щоб працюючі люди та безробітні оплачували витрати підприємців, які вони зазнають внаслідок безвідповідального та безграмотного керівництва, а з іншого – не допустити надмірних соціальних виплат, які б і надалі підтримували патерналістські настрої. Для того, щоб усунути ризики розподілу та кризи розподілу, уряд має зробити акцент як на політиці, так і на правових заходах. Політичні норми та закон можуть ефективно регулювати систему розподілу, впливати на фактори розподілу, тим самим оптимізуючи структуру розподілу та вирішуючи дисбаланс розподілу. Політичні та правові заходи відіграють важливу роль у запобіганні ризикам розподілу та вирішенні кризи розподілу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арон Р. Демократия и тоталитаризм. Москва : Текст, 1993. С. 64.
2. Віхров М. Прагматичний патерналізм. Як досвід і розрахунок відвертають українців від ліберальних реформ. *Тиждень.ua*. 2018. 6 червня. URL: <https://tyzhden.ua/Society/214700>
3. Горбатенко В.П. Стратегія модернізації суспільства: Україна на зламі тисячоліть. Київ : Видавничий центр «Академія», 1999. 240 с.
4. Кононенко С. Суспільство і політика за умов олігархії. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2007. Вип. 36. С. 63.
5. Маркіна І.А., Калініченко О.В., Лесюк В.С. Економічна нерівність: світовий досвід та особливості в Україні. Світове господарство і міжнародні економічні відносини. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2019. № 2 (46). С. 15.
6. Оцінка громадянами України ролі держави та бізнесу в економічних процесах. Вимоги гро-

мадян до соціальної політики держави (травень 2021 р.) URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-ukrainy-rol-i-derzhavy-ta-biznesu-v-ekonomichnykh-protsesakh-vymogy-gromadian-do-sotsialnoi-polityky-derzhavy-traven-2021r>

7. Політика суспільних реформ: стратегія, механізми, ресурси. Збірник наукових праць / за ред. О.О. Рафальського, О.М. Майбороди. Київ : ІПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2018. С. 8.

8. Політичні конфлікти та кризи: мобілізаційні чинники громадянської активності. Дніпро : Ун-т ім. А. Нобеля, 2019. С. 28.

9. Пояркова Т.К. Кризовий синдром модернізації незалежної України: причини виникнення та засоби подолання. Суми : Університетська книга, 2015. 223 с.

10. Скільки іноземних інвестицій надійшло до України у 2020 році. 4 вересня 2020. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/09/04/infografika/finansy/skilky-inozemnykh-investyczij-nadijshlo-ukrayiny-2020-roczni>

11. Цит за: Рівень тіньової економіки до 30% ВВП у 2020 році – Міністерство економіки. Interfax-Ukraine. 29.06.2021. URL: <https://en.interfax.com.ua/news/economic/752653.html>

12. Чемшит Д.О. Передумови модернізаційних криз у перехідних політичних системах : автореф. ... дис. канд. політ. наук : 23.00.02. Дніпропетр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара. Дніпропетровськ, 2012. С. 15.

13. Aklaev A. The Case of the Russian Federation Ethnopolitical Legitimacy and in the Early 1990s. Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, 1996. № 9. P. 1–80.

14. Adamski W. Aspiracje, interesy i konflikt, czyli o strukturalnych przeslankach kryzysu socjalizmu w Polsce. Fenomen "Solidarnosci" i zmiana ustroju: Polacy 1980–2011. Warszawa: Wydawn. IFIS PAN, 2014. P. 46 URL: http://rcin.org.pl/Content/62050/WA004_81794_P91203_Adamski-Aspiracje-in.pdf

15. Economic Freedom. URL: <https://www.fraserinstitute.org/economic-freedom/map?geozone=world&page=map&year=2020>

16. Gini index (World Bank estimate). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI>

17. Inequality, Democracy, and Growth in Brazil A Country At the Crossroads of Economic Development. URL: <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/redistribution-policy>

18. Ranking of the Gini index by country 2020; World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/>

19. The Corruption Perceptions Index. 2020. URL: <http://transparency.org/>

20. The Democracy Index. 2020. The Economist Intelligence Unit. URL: <http://www.eiu.com/>

21. The Worldwide Governance Indicators. 1996–2013. The World Bank. URL: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/>

22. World Justice Project. URL: <http://worldjusticeproject.org/>

23. World Wealth Distribution and Income Inequality 2021. URL: <https://www.gfmag.com/global-data/economic-data/wealth-distribution-income-inequality>

24. Zhang S. The Crisis of Distribution Theoretical Analysis from Economic Law.

London : Routledge, 2020. P. 198. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003132226>

REFERENCES:

1. Aron R. (1993) *Demokratyia y totalytaryzm*. [Democracy and totalitarianism]. Moskva [in Russia]
2. Vikhrov, M. (2018, cherven). *Prahmatychnyi paternalizm. Yak dosvid i rozrakhunok vidvertaiut ukraintsiv vid liberalnykh reform* [Pragmatic paternalism. As experience and calculation, Ukrainians are deterred from liberal reforms]. *Tyzhden.ua*. Retrieved from: <https://tyzhden.ua/Society/214700> [in Ukrainian].
3. Horbatenko V. P. (1999) *Stratehiia modernizatsii suspilstva: Ukraina na zlami tysiacholit*. [Strategy for modernization of society: Ukraine at the turn of the millennium]. Kyiv: Vydavnychiy tsestr «Akademiia» [in Ukrainian].
4. Kononenko S. (2007) *Suspilstvo i polityka za umov oliharkhii*. [Society and politics under the oligarchy]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy* [in Ukrainian].
5. Markina I.A., Kalinichenko O.V., Lesiuk V.S. (2019) *Ekonomichna nerivnist: svitovyi dosvid ta osoblyvosti v Ukraini. Svitove gospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny*. [Economic inequality: world experience and features in Ukraine. World economy and international economic relations]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu* [in Ukrainian]. № 2 (46). S. 15.
6. Otsinka hromadianamy Ukrainy roli derzhavy ta biznesu v ekonomichnykh protsesakh. *Vymohy hromadiano do sotsialnoi polityky derzhavy (2021, traven)* [Assessment by citizens of Ukraine of the role of the state and business in economic processes. Requirements of citizens to the social policy of the state]. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-ukrainy-rolid-derzhavy-ta-biznesu-v-ekonomichnykh-protsesakh-vymogy-gromadian-do-sotsialnoi-polityky-derzhavy-traven-2021r> [in Ukrainian].
7. *Polityka suspilnykh reform: stratehiia, mekhanizmy, resursy (2018)* [Policy of social reforms: strategy, mechanisms, resources]. Kyiv: IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy [in Ukrainian].
8. *Politychni konflikty ta kryzy: mobilizatsiini chynnyky hromadianskoi aktyvnosti (2019)* [Political conflicts and crises: mobilizing factors of civic activity]. Dnipro : Un-t im. A. Nobelia [in Ukrainian].
9. Poiarkova T.K. (2015) *Kryzovyi syndrom modernizatsii nezaleznoi Ukrainy: prychny vynyknennia ta zasoby podolannia*. [Crisis syndrome of modernization of independent Ukraine: causes and means of overcoming]. Sumy: Universytetska knyha [in Ukrainian].
10. *Skilky inozemnykh investytsii nadiishlo do Ukrainy u 2020 rotsi (2020, veresen)* [How much foreign investment came to Ukraine in 2020]. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/09/04/infografika/finansy/skilky-inozemnyx-investycij-nadiishlo-ukrayiny-2020-roczii> [in Ukrainian]
11. *Tsyť za: Riven tinovoi ekonomiky do 30% VVP u 2020 rotsi - Ministerstvo ekonomiky*. Interfax-Ukraine. 29.06.2021. [The level of the shadow economy to 30% of GDP in 2020]. URL: <https://en.interfax.com.ua/news/economic/752653.html> [in Ukrainian].
12. Chemshyt D.O. (2012) *Peredumovy modernizatsiinykh kryz u perekhidnykh politychnykh systemakh: avto-ref. dys. kand. polit. nauk: 23.00.02*. [Prerequisites for modernization crises in transitional political systems]. Dnipropetr. nats. un-t im. Olesia Honchara. Dnipropetrovsk [in Ukrainian].
13. Aklaev A. *The Case of the Russian Federation Ethnopolitical Legitimacy and in the Early 1990s*. Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, 1996. № 9. P. 1–80.
14. Adamski W. *Aspiracje, interesy i konflikt, czyli o strukturalnych przeslankach kryzysu socjalizmu w Polsce. Fenomen «Solidarnosci» i zmiana ustroju: Polacy 1980–2011*. Warszawa: Wydawn. IFIS PAN, 2014. P. 46/ URL: http://rcin.org.pl/Content/62050/WA004_81794_P91203_Adamski-Aspiracje-in.pdf
15. *Economic Freedom*. URL: <https://www.fraserinstitute.org/economic-freedom/map?geozone=world&page=map&year=2020>
16. *Gini index (World Bank estimate)*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI>
17. *Inequality, Democracy, and Growth in Brazil A Country At the Crossroads of Economic Development*. URL: <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/redistribution-policy>
18. *Ranking of the Gini index by country 2020; World Bank Open Data*. URL: <https://data.worldbank.org/>
19. *The Corruption Perceptions Index. 2020*. URL: <http://transparency.org/>
20. *The Democracy Index. 2020*. The Economist Intelligence Unit. URL: <http://www.eiu.com/>
21. *The Worldwide Governance Indicators. 1996–2013*. The World Bank. URL: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/>
22. *World Justice Project*. URL: <http://worldjusticeproject.org/>
23. *World Wealth Distribution and Income Inequality 2021*. URL: <https://www.gfmag.com/global-data/economic-data/wealth-distribution-income-inequality>
24. Zhang S. *The Crisis of Distribution Theoretical Analysis from Economic Law*. London: Routledge, 2020. P. 198. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003132226>

Compensatory mechanisms of socio-economic policy how to prevent a distribution crisis

Liashenko Tetiana Mykhailivna

Doctor of Political Science,
Leading Research Fellow
at the Department of Theoretical
and Applied Problems of Political Science
Kuras Institute of Political and Ethnic
Studies of the National Academy
of Sciences of Ukraine
Generala Almazova str., 8, Kyiv, Ukraine

The crisis of distribution means the inability of the ruling elite to ensure an acceptable level of growth of material well-being and its distribution, which would avoid excessive social differentiation. The distribution crisis can lead to the collapse of many social subsystems. Therefore, research and analysis of this problem will allow reforming systems that are in a state of permanent change, in the most successful way, with the ability to effectively overcome socio-economic and political conflicts.

The purpose of the article is to identify the causes and essence of the crisis of distribution in modern Ukraine; to analyze the negative impact of the distribution crisis on political stability in society.

Structural and system analysis were used to study distribution issues. Given that there is a direct link between distribution problems and the distribution structure, it was necessary to analyze the distribution structure and the distribution system to identify existing problems and propose solutions. Comparative and empirical research and historical analysis are also used in the work.

It has been found that distribution problems can lead to a distribution crisis; all types of crises to some extent contribute to the crisis of distribution; The crisis of distribution can be prevented not only by economic means, including the regulation of economic legislation, but also by the creation of effective democratic institutions and the rule of law.

If there are serious inequalities, injustices or imbalances in the distribution of public finances, personal income, wealth and resources, economic fluctuations may begin at the macro level, leading to a certain type of distribution crisis – such as tax crisis, financial crisis and debt crisis. No type of distribution problem can be solved without state coordination, which depends to a large extent on policy and law, in particular, economic policy and economic law.

Therefore, legislation in the field of social development should pay sufficient attention to the issue of distribution, promote economic and social development, as well as the rule of law through further research in the field of economic law and other areas. To address the systemic crisis, it is first necessary to prevent a distribution crisis.

Key words: *distribution crisis, Ukraine, state, social contract, distribution, social and labor relations.*